

MONEDE RARE ȘI MAI PUȚIN CUNOSCUTE DIN COLECȚIA MUZEULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ ȘI ARHEOLOGIE DIN CONSTANȚA

Ana-Maria VELTER*
Gabriel CUSTUREA**

Cuvinte-cheie: *dinari de Tours, state cruciate, numismatică medievală.*

Keywords: *dinars of Tours, crusader states, medieval numismatics.*

Rezumat: *Autorii prezintă câteva monede emise de conducătorii statelor cruciate apărute în Grecia în urma Cruciadei a IV-a. Acestea li se adaugă o emisiune a Ordinului Cavalerilor Ospitalieri de Rhodos. Nu poate fi exclusă ipoteza descoperirii lor pe teritoriul dobrogean.*

Abstract: *The authors present some coins issued by the leaders of the Crusader states that appeared in Greece after the IVth Crusade. They are also accompanied by an issue of the Order of the Knights Hospitaller of Rhodes. The hypothesis of their discovery in Dobrudjan territory cannot be ruled out.*

În urmă cu două decenii am adunat și publicat un număr de 195 monede care nu sunt specifice circulației monetare din țara noastră și, în special, din Dobrogea¹. Prin aceste rânduri am decis să prezentăm pentru cei interesați câteva piese numismatice mai puțin obișnuite arealului nostru, cu scopul de a face cunoscut patrimoniul muzeului constănțean.

CATALOG

1. ORDINUL CAVALERILOR OSPITALIERI RHODOS

Roger de Pins (1355–1365)

Av. + F. ROGIERIVS: D. PINIBVS Θ D Θ GRAM

Rv. + OSPITAL . S . Ihs Θ IRLNI . QT ◦ RODI:

AR; →; Gigliato; 3,74 g; 28 mm; perforată.

Rhodos, f. A. (1355–1365),

* Ana-Maria VELTER: Cercetător independent; e-mail: baba.velter@gmail.com.

** Gabriel CUSTUREA: Centrul de Studii ale Civilizațiilor Mării Negre, Constanța; e-mail: custurea@gmail.com.

¹ VELTER, CUSTUREA 2003.

SCHLUMBERGER 1878, p. 249–250, tip 2, pl. IX, nr. 21,
Passim, MINAC, inv. 54.834; **Fig. 1**, nr. 1.

2. DUCATUL DE ATHENA

Guillaume I de la Roche (1280–1287)

Av. +: G: DVX. ATEIIES

Rv. +: THEBE: CIVIS:

Bill; ←; Dinar tournois; 0,85 g; 19 mm.

Theba, f. a. (1280–1287)

METCALF 1995, nr. 1058; SCHLUMBERGER 1878, p. 338.

Passim, MINAC, inv. 56.711; **Fig. 1**, nr. 2.

3. PRINCIPATUL LATIN DE ACHAIA

Carol I sau II de Anjou (1278–1285–1289)

Av. + • K • PRINC' Ach.

Rv. +: DE: CLARENTIA:

Bill; ↑; Dinar tournois; 0,83 g; 19 × 16,5 mm.

Glarentza (Clarentia), f. a. (1278–1285–1289)

METCALF 1995, p. 942–945; SCHLUMBERGER 1878, pl. XII, nr. 19.

Passim, MINAC, inv. 59.876; **Fig. 1**, nr. 3.

4. PRINCIPATUL LATIN DE ACHAIA

Florent de Hainaut (1289–1297)

Av. + FLORENS P: Ach

Rv. + D'CLARENCIA

Bill; ↗; Dinar tournois; 0,80 g; 19 × 16,5 mm.

Glarentza (Clarentia), f. a. (1289–1297),

METCALF 1995, p. 958; SCHLUMBERGER 1878, p. 315.

Passim, MINAC, inv. 56.710; **Fig. 1**, nr. 4.

5. DESPOTATUL LATIN DE EPIR

Filip de Tarent (1294–1313)

Av. + frunză PhS. P. TAR DESP crin.

Rv. + *NEPANTI CIVIS.

Bill; ↘; Dinar tournois; 0,77 g; 18,5 × 16,5 mm.

Lepando, f. a. (1294–1313),

METCALF 1995, p. 1105–1112.

Passim, MINAC, inv. 59.877; **Fig. 1**, nr. 5.

6. DESPOTATUL LATIN DE EPIR

Giovanni II Orsini (1323–1335)

Av. + (IO)Hs. DESPOTVS

Rv. + (D)E ARTA . C(ASTRV)

AE argintat; ↗; Dinar tournois; 0,88 g; 16,5 × 14,5 mm.

Castelul Arta f. a. (1323–1335)

METCALF 1995, p. 1136; SCHLUMBERGER 1878, p. 375.

Passim, MINAC, inv. 62.128; **Fig. 1**, nr. 6.

*

Monedele prezentate sunt de tipul dinarilor touronezi (dinar de Tours) după modelul francez², dintre care am publicat recent trei exemplare³. Piesele au fost emise de către conducătorii *franci* ai seniorilor grecești⁴. Ele sunt bătute la Theba, Glarentza⁵, Lepanto și Arta. Astfel de monede au fost descoperite doar la Silistra⁶ și Păcuiul lui Soare⁷, cele două centre reprezentând limita nordică a răspândirii acestor nominaluri, cel puțin până în prezent⁸. La cele două localități putem adăuga și descoperirea de la Saraiu unde recent a apărut un sigiliu aparținând unui senior franc⁹.

În ceea ce privește moneda cavalerilor ospitalieri și aici avem descoperiri similare de la Silistra. Aici a fost descoperit în anul 1957 un tezaur, din care s-au recuperat 40 de gigliati emiși de Ordinul Cavalerilor Ospitalieri din Rhodos și alte posesiuni *france*, ascuns probabil la sfârșitul secolului al XIV-lea, în condițiile presiunii otomane tot mai insistente în zona Dunării de Jos¹⁰. Nu putem exclude nici ipoteza prezenței acestor emisiuni în legătură cu participarea cavalerilor occidentali la Cruciada antiotomană de la Nicopole.

Din păcate nu există informații privind locul descoperirii acestor monede, informații care ar fi putut să ofere date suplimentare referitoare la circulația bănească din zonă.

BIBLIOGRAFIE

CECCHINATO 2011 – R. Cecchinato, *Il denaro tornese della Grecia franca*, pdf, <http://numismatica-italiana.lamoneta.it> >201112, accesat la 14.06.2023.

CHIRIAC, BILAVSCHI 2017 – C. Chiriac, G. Bilavschi, *O mărturie sigilografică privind prezența cruciaților la Dunărea de Jos*, *Istros* 23 (2017), p. 431–463.

CUSTUREA, TALMAȚCHI 2011 – G. Custurea, G. Talmațchi, *Repertoriul tezaurilor monetare din Dobrogea*, Constanța, 2011.

CUSTUREA, VELTER 2017 – G. Custurea, A-M. Velter, *Monede medievale și moderne descoperite în Dobrogea (1223–1878)*, *Pontica* 50 (2017), p. 573–631.

ENGEL, SERRURE 1894 – A. Engel, R. Serrure, *Traite de numismatique du Moyen Age tome IIeme. Depuis la fin de l'époque carolingienne jusqu'à l'apparition du gros d'argent*, Paris, 1894.

ILIESCU 1977 – O. Iliescu, *Monede medievale și moderne descoperite la Păcuiul lui Soare în*

² ENGEL, SERRURE 1894, p. 369.

³ VELTER, CUSTUREA 2003, p. 159, nr. 4, 5; CUSTUREA, VELTER 2017, p. 601, nr. 151.

⁴ CECCHINATO 2011.

⁵ Înființat de Guillaume de Villehardouin orașul Glarentza (gr.)-Clarencia (lat), Chiarenza (it)-lângă localitatea actuală Kyllini din vestul Peloponesului, a fost o așezare prosperă care a decăzut și a fost părăsită în secolul al XVI-lea, sub stăpânirea otomană.

⁶ OBERLANDER-TÂRNOVEANU 1989, p. 148.

⁷ ILIESCU 1977, p. 155, nr. 10, 11; precizări la OBERLANDER-TÂRNOVEANU 1989, p. 148, n. 149.

⁸ Un mic depozit cuprinzând emisiuni *france* a fost descoperit în 1980 la Elhovo (Bulgaria), cf. JURUKOVA 1982, p. 65.

⁹ CHIRIAC, BILAVSCHI 2017, p. 431–463.

¹⁰ CUSTUREA, TALMAȚCHI 2011, p. 332, nr. XVIII.

anii 1956–1974, în: P. Diaconu, S. Baraschi, *Păciul lui Soare. Așezarea medievală (secolele XIII–XV) II*, București, 1977.

JURUKOVA 1982 – J. Jurukova, *Monetnrite nahodki, otkriti v Balgariia prez 1980 g.*, *Arheologia* 24/1 (1982), p. 62–65.

METCALF 1995 – D. M. Metcalf, *Coinage of the Crusades and the Latin East*, Oxford, 1995.

OBERLANDER-TÂRNOVEANU 1989 – E. Oberlander-Târnoveanu, *Monedele Asăneștilor în contextul circulației monetare din zona Gurilor Dunării*, în: E. Stănescu (coord.), *Răscoala și statul Asăneștilor*, București, 1989, p. 114–152.

SCHLUMBERGER 1878 – G. Schlumberger, *Numismatique de l'orient latin*, Paris, 1878.

VELTER, CUSTUREA 2003 – A. M. Velter, G. Custurea, *Europa Evului Mediu Timpuriu și de Mijloc văzută prin monede*, Cluj-Napoca, 2003.

Fig. 1. Monede emise de Ordinul Cavalerilor Ospitalieri de Rhodos și de către conducători ai statelor cruciate apărute în Grecia în urma Cruciadei a IV-a.